פחות כל שהוא ינכה יתר כל שהוא יחזיר הא סתמא כהן חסר הן יתר דמי אימא סיפא ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו הא סתמא כמדה בחבל דמי א)אלא מהא ליכא למשמע מינה ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר אני מוכר לך אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו אלמא סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי התם פרושי קא מפרש איזהו בית כור שהוא כבית כור כגון דא"ל הן חסר הן יתר מתקיף לה רב אשי א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך למה לי אלא לאו שמע מינה אסתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי שמע מינה: מהו מחזיר לו מעות וכו': ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והתניא פיחת שבעת קבין ומחצה לכור או הותיר שבעת קבין ומחצה לכור הגיעו יותר מכאן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח התם בכגון דהוה יקירא מעיקרא וזל השתא דאמרינן ליה אי ארעא יהבת לי הב לי כוולא דהשתא והתניא כשהוא נותן לו נותן לו כשער שלקח ממנו התם גכגון דהוה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא: שאם שייר בשדה בית ט' קבין וכו': אמר רב הונא ט' קבין שאמרו ואפי' בבקעה גדולה ורב נחמן אמר דנותן שבעת קבין ומחצה לכל כור וכור

ואי

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דלגופה איצטריך ומשום סיפא דקתני מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר ביטל הן חסר הן יתר מדה בחבל דתפוס לשון אחרון הלכך איצטריך למתני ברישא היכא דאמר ליה האי או האי דאזלינן בתר ההוא לישנא דאמר ליה אבל בסיפא דאמר לתרוייהו וסותרין זה את זה הלך אחר האחרון: **כבית כור עפר.** משמע קרוב לבית כור דמתחזי כבית כור אבל לא הוי בית כור ממש אלא או פחות או יותר: **הן חסר כו'.** כלומר או שאמר לו בית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: **הגיעו.** אכולהו הנך תלתא לישני קאי: **פרושי קמפרש.** דהן חסר הן יתר דסיפא ארישא קאי דקתני בית כור עפר אני מוכר לך וה"ק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך ל"ש אם אמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך ולא שנא אם אמר לו לבסוף הן חסר הן יתר לאחר שאמר בית כור עפר אני מוכר לך דבתרוייהו אמרינן הגיעו: **א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך כו'.** אם איתא דפרושי קמפרש הכי ה"ל למיתני בית כור עפר כבית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: ומקשינן **ליפות כחו של מוכר אמרי' אבל ליפות כחו של לוקח לא מייפינן מידי.** דאפי' היכא דחפץ הלוקח לקנות את המותר כדי שלא יכנס זה המוכר בשדהו לא כפינן למוכר למכור בתמיה: **שבעת קבין ומחצה לכור.** היינו נמי רובע לסאה כדקתני במתני': **כופין את המוכר למכור.** את המותר ללוקח אם הלוקח רוצה לקנותו דכי היכי דכופין את הלוקח ליקח משום תקנת המוכר שלא יהא נפסד ההוא מיעוט קרקע דכופין על מדת סדום ה"נ עבוד רבנן תקנתא ללוקח שיהו כופין את המוכר למכור לו ההוא מיעוט קרקע כדי שלא ידרוס אבל שדהו ויהא צריך להשמר ממנו והמוכר אינו ניזוק בכך דהא לא חזי למידי ההוא פורתא וה"ל זה נהנה וזה אינו חסר: ומשני **התם כגון דהוה יקירא.** כלומר לעולם כדי ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן דלעולם לא כפינן המוכר למכור בעל כרחו המותר אלא אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע כדקתני מתני' והאי דקתני כופין את המוכר למכור לא למכור ממש את הקרקע בעל כרחו אם רצה שתחזור לו אלא הכא במאי עסקינן כשהמוכר חפץ למכרה ללוקח שיחזיר לו בה מעות למוכר כמו שייפו חכמים כחו של מוכר שאם רצה יחזיר לו לוקח מעות והך ארעא הוה יקירא מעיקרא בשעת מכירה והשתא זול ארעתא והוא רוצה לכפות את הלוקח שיחזיר לו דמי המותר כפי שעת היוקר דמעיקרא והיינו דקתני כופין את המוכר למכור כשעת הזול דעכשיו: **דאמרי' ליה.** למוכר אי ט)[אתה] ארעא [המותר] יהבת ליה ומעות אתה רוצה שיחזיר לך שקול מאותו [המותר] מעות כזולא דהשתא דדי לך אם ייפו חכמים כחך לתלות בך מכר המותר במעות או חזרת קרקע היכא דליכא הפסד ללוקח דה"ל זה נהנה וזה אינו חסר אבל לקנות לוקח בשעת הזול כשער היוקר לא אמרינן אלא או תן לו בזול או טול קרקע שלך והאי דקתני ואת הלוקח ליקח היינו שאם חפץ מוכר ליתנהו בדמי הזול כופין את הלוקח ליקח משום ייפוי כח דמוכר ג)דהתם לא מפסיד הלוקח מידי: **כשהוא נותן לו.** מוכר ללוקח: **כגון דהוה זולא מעיקרא.** דא"ל לוקח לא בעינן לקנות קרקע ביוקר דמעיקרא נמי אם לא מפני שמצאתיה בזול לא הייתי לוקחה וכל היכא דאית ליה טענה מעלייתא ללוקח לא ייפו חכמים כחו דמוכר הלכך אם רוצה מוכר לכפותו יתן לו כשעת שלקח דהיינו בזול דהשתא לית ליה טענה ללוקח ויקנה בעל כרחו: **אמר רב הונא ט' קבין שאמרו.** במתני' דאם הותירו בשדה ליתנהו בתורת ד)מכירה ולא בתורת עשיית חשבון ליפות כחו ה)דלוקח אלא לחזרת קרקע: **ואפילו בבקעה גדולה.** שמחזקת י' כורין קאמר דמחזיר קרקע אע"ג דלא הותיר בין הכל אלא ט' קבין דס"ל לרב הונא דרובע לסאה הוי מחילה טפי לא הוי מחילה אלא יעשה חשבון וכן לבית כור דהויא ל' סאים ל' רבעים הוו מחילה טפי מל' רבעין דאיכא טפי מרובע לסאה יעשה חשבון עד דמטי לט' קבין דהויא חזרה והני מילי בית כור אבל שני כורים דכי איכא רובע לכל סאה הוי טפי מט' קבין כל כך ודאי במכירת שדה אחת לא מחיל איניש הואיל ויש במותר חשיבות שדה ויחזיר לו קרקע ומיהו כל זמן דלא הוו ט' קבין מודה רב הונא דרובע לבית סאה הוי מחילה כגון בית ל"ה סאין אני מוכר לך ואיכא ל"ה רבעין מותר דהיינו ט' קבין חסר רובע הוי מחילה: **ורב נחמן אמר נותן ז' קבין כו'.** דלא שנא רובע אחד לסאה אחד ולא שנא אלף רבעים לאלף סאין הוו מחילה:

ואי

פחות כל שהוא ינכה. מה שפ"ה דהא דאמר רבא כל דבר שבמדה אפי' פחות מכדי אונאה חוזר היינו במטלטלי אבל מקרקעי לא חורפיה לא עיין דבהדיא אייתי לה בריש פ"ב דקדושין (דף מב: ושם) אמקרקעי דאמר ובמקרקעי נמי לא אמרן אלא דטעו בעילויא אבל במשחתא לא כדרבא כו' ואור"י דרבא איירי כשמדדו והטעהו במדה אבל הכא לא מדדו עדיין אלא בכאן למדוד ומתחלה היה נמי יודע שאינו מכוין כ"כ שלא יהא או פחות או יותר י): **פחות** כל שהוא ינכה. וא"ת ולימא ליה דלדעתא דהכי לא זבני וי"ל דקאי בתוך השדה (א) ז)כדפרישית דמתחלה היה נמי יודע שאינו מכוין לגמרי:

אלא מהא ליכא למשמע מינה. ולא קשיא רישא לסיפא דלישנא דחד מינייהו לאו דוקא ולא נקטיה אלא משום סיפא כדפ"ה: **פרושי** קמפרש איזהו בית כור שהוא כבית כור כגון דאמר ליה הן חסר הן יתר. תימה דתלי הן חסר הן יתר בכבית כור ח)(והן חסר והן יתר משמע טפי דהגיעו ממלי) דמשמע כבית כור וי"ל דכי א"ל בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר איכא למימר תפוס לשון ראשון ולהכי תלי ליה בכבית כור: **אם** כן אני מוכר לך אני מוכר [לך] למה לי. בכמה דוכתי דייק הכי ובכמה דוכתי לא דייק ט): **אלא** לאו ש"מ סתמא נמי כהן חסר הן יתר כו'. ותימה דכיון דתנא רישא בית כור עפר סתמא דהגיעו אמאי איצטריך למיתני סיפא הן חסר הן יתר דכ"ש הוא וי"ל לאשמועינן דאפ"ה דוקא בית רובע אבל יתר מרובע לא א"נ תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא דא"ל הן חסר הן יתר תנא סיפא הן חסר הן יתר מכלל דרישא דלא קא"ל וכענין זה יש בכמה מקומות ותימה דרבי יצחק קאמר לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין אבל יותר אין נמדדין עמה הא אמר הכא דבית כור סתמא כהן חסר והן יתר דמי ואפילו לא היו טרשין כל עיקר אלא היה הקרקע חסר הוה אמינא דהגיעו כ"ש השתא וי"ל דרבי יצחק לא קאמר אלא להצטרף י) לפחות מרובע לסאה ולרשב"א נראה דלא קשיא מידי דהכא איירי בעומד בתוך שדה ורואה כמה יש בה אבל באינו רואה אותה פשיטא ליה דהתם לא אמר הגיעו דאם התנה בית כור עפר למכור לו מי מצי למיתב ליה בית כור שהוא פחות רובע לסאה וסברא הוא דהתם אפילו ע"י ניכוי לא היה מקבל לוקח דא"ל אדעתא דהכי לא זבני שלא היה דעתו לקנות אלא בית כור שלם ובהכי איירי רישא דמתניתין ולהכי א"ר יצחק טרשין שאמרו בית ארבעת קבין אבל טפי לא דאי הוה חזינן להו כאילו אינן כלל אפילו לא היה חסר אלא קב חייב להשלים שלא קנה אלא בית כור שלם לגמרי:

וכא

רבינו גרשום

מי אמרינן כמדה בחבל דמי או כהן חסר הן יתר דמי (א) שאם פיחת רובע לסאה אית ליה כי האי דינא ותפשוט לך מהא: אימא סיפא וכו' והא סתמא כמדה בחבל דמי. ולא הגיעו: ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך וכו'. דהיינו סתמא אמר ליה. כבית כור עפר אני מוכר לך או הן חסר (או) הן יתר אני מוכר לך אפי' וכו'. ומדקתני להו אהדדי ש"מ דסתמא כהן חסר הן יתר דמי ותפשוט לך מהא: מהא לא תפשוט דהתם פרושי קא מפרש אי זהו בית כור. שאם אמר לו בית כור אני מוכר לך שהוא כבית כור. כלומר דודאי להיכא דאמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך היינו משמע הן חסר הן יתר דהיינו כבית כור עפר ולא בית כור ממש דאפי' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו ודינייהו שוו אהדדי ואפי' היו שם נקעים או סלעים יותר מעשר נמדדין עמה ולפרושי אתא וליכא למשמע מהכא אם אמר ליה סתמא: מתקיף לה רב אשי אם כן הוא. דלפרושי אתא הא דקתני ברייתא תרי זימני אני מוכר לך למה לי ליתני בית כור עפר כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר ודאי [אי] תני הכי משמע כדקאמרת דלפרושי אתי אלא לאו ש"מ הואיל דקתני אכל חד אני מוכר לך סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי דאפי' פיחת רובע לסאה או הותיר הגיעו: **פיס'** מהו וכו' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והא תניא פיחת ז' קבין ומחצה לכור. המוכר ללוקח או הותיר לו ז' קבין ומחצה הגיעו: יותר מיכן. כגון ח' קבין ומחצה אם פיחת לו המוכר ללוקח יותר מז' קבין ומחצה ואינו רוצה להשלים לו והלוקח רוצה להשלים לו כופין המוכר למכור ולהשלים לכור שלם והיינו ייפוי כח ללוקח. ואם הותיר לו המוכר יותר מז' קבין ומחצה והלוקח אינו רוצה לקנות ליתן דמים כופין אותו ללוקח דמצי למימר ליה המוכר הואיל דלית ביה שיעור שדה איני רוצה ליקחנו ויהיב ליה דמי אלמא דכי היכי דאמרי' ליפות כחו של מוכר אמרינן (ב) היכא דהותיר לו דמקבל כל מאי דבעי או קרקע או מעות וליפות כחו של לוקח לא אמרינן והכא טעמא מאי כופין את המוכר למכור דמשמע דהיינו ייפוי כח דלוקח כגון דהוה יקירא ארעא כשמכרה לו ופיחת לו יותר מז' קבין וזל השתא ואמרינן ליה הרשות בידך ליתן לו או מעות או קרקע אלא אי ארעא יהבת ליה להשלים הכור הב ליה כוולא דהשתא או תשלם לו מעות כדי שלא יפסיד הלוקח: והתניא כשהוא נותן לו. המוכר ללוקח: נותן לו כשער שלקח ממנו. ביוקר אע"פ שמפסיד הלוקח דהשתא בשעת פרעון הוזלה: מאי הא ברייתא דקתני נותן לו כשער שלקח ממנו דהוה זולא כשמכרה והשתא יקרא ונותן לו בשעת הזול בשעה שקנאה לוקח ולא מפסיד לוקח אבל בשעה שהותיר לו המוכר על ז' קבין ומחצה ידו על העליונה לקבל מן הלוקח איזה שירצה או קרקע או מעות: ואם שייר בשדה. היינו שהותיר אצל הלוקח בית ט' קבין חשוב שדה בפני עצמו ומחזיר: אמר רב הונא ט' קבין שאמרו אפי' בבקעה גדולה. שאם מכר לו י' כורין בבקעה גדולה אחת או י"ב ובין כולן הותיר לו ט' קבין מחזיר לו דתשוב שדה בפני עצמו הוא ולא אמרינן הואיל דליכא לכל כור וכור ט' קבין להחזיר לו אינו מחזיר: ורב נחמן אמר נותן ז' קבין ומחצה לכל כור וכור. דהיינו לכל סאה

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ח:

כ ב ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' יא:

כא ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סי"ו:

מסורת הש"ס

א) [נדרים כה. וש"נ פי' נדרים סב.], ב) רש"ל, ג) רשב"ם, רש"ל, ד) נ"א מחילה, ה) נ"א דמוכר, ו) [וע"ע תוס' ב"מ נו: ד"ה כל דבר], ז) ס"א כמתפרש והיינו רשב"א לקמן, ח) רש"ל מ"ז, ט) [עי' תוס' כתובות לג: ד"ה א"כ ועי' תוספות מ"ק כב: ד"ה ולשמחת], י) לפחות יותר מרובע כצ"ל רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פחות וכו' וי"ל דקאי בתוך השדה כדאפרש. נ"ב ר"ל מה שכתבו בסמוך בד"ה אלא (לא) [כאן] כצ"ל:

מוסף רש"י

אלא מהכא ליכא למשמע מינה. דתלו מתני' לאו כולה דוקא, אלא חדא מינייהו דוקא, או רישא או סיפא, ותנא לידך אטו הכוא ולא דייקינן מיניה (שבת קכו.).

א) נראה דחסר כאן וצ"ל ת"ש בית כור עפר וכו' פיחת כ"ש ינכה וכו' הא סתמא כהן חסר או יתר דמי שאם פיחת וכו'. ב) נראה דצ"ל ה"נ אמרינן ליפות כחו של לוקח: התם כגון וכו'. כלומר דהיכא דהותיר לו וכו'